פסלון מצרי מסביבת ח'רבת אל-מקנע

באחד משדות הפלחה של מעלה-החמישה, הסמוכים לח'רבת אל-מקנע, שזוהתה לאחרונה עם עקרון המקראית [1], נמצא פסלון מצרי. לפי קביעתו של מר ליבוביץ, מאגף העתיקות, עשוי פסלון זה מגרניט לבן ממחצבות ההר קלאודיוס (Mons Claudianus) באפריקה, שבו העבידו הרומאים אסירים מצרים בחציבת גרניט. זהו פסלון של האל פתח, אבל לא של האל הנודע של ממפיס (מוף) ומצרים התחתונה בכללה, אלא ואריאציה מוקטנת של אל זה, המכונה "פתח הגמדי" Ptah Pateci (patéque), פטרונם של הגמדים. הפסלון הוא קמיע נגד עין רעה, נחשים, עקרבים ושאר מזיקים העלולים לפגוע באדם. "פתח הגמדי" נמנה עם סוג האלים העממיים, שנועד בעיקר לשימושו של האדם הפשוט בצורת קמיע, שיש לתלותו על הצוואר. המתבונן יפה בפסלון רואה את החרירים הנאים בקדקדו, שהותקנו לשם השחלת חוט-תלייה. הואיל ופתח הוא אל היצירה והאמנים; ומאחר שהגמדים גילו הצטיינות מיוחדת בתחום זה ואף הועסקו בסדנאות, הרי טבעי הדבר, שראו את עצמם כצאצאיו של פתח ונחשבו כיציריו. כבר בתקופה קדומה למדי הוצג אל הגמדים, ראשם ופטרונם בדמות מוקטנת של האל פתח. הגמדים הועסקו כאמנים או כשומרים יעילים על זהב, בגדים, חיות יקרות וכו'. ייתכן שהפסוק ביחזקאל כז, 11: "וגמדים במגדלותיך היו" רומז על תפקיד מעין זה.

הפסלון הנדון הותקן בתקופה הרומית והובא לארץ-ישראל ממצרים.

ש מ ו א ל ב ר נ ד מ ן

---

1) ראה, יוסף נוה, ח'רבת אל מקנע — עקרון, ידיעות החברה לחקירת א"י ועתיקותיה, כ"א (תשי"ז) עמ' 178.